

L'ARXIU FOTOGRÀFIC DEL MUSEU MARÍTIM DE BARCELONA. LA GESTIÓ DE LA FOTOGRAFIA EN UN MUSEU ESPECIALITZAT

Silvia Dahl Termens

Museu Marítim de Barcelona

UN ARTEFACTE ESPECIAL DINS UN MUSEU ESPECIALITZAT

Les col·leccions fotogràfiques del Museu Marítim de Barcelona (MMB) són resultat de l'adquisició, protecció i difusió d'uns objectes singulars en l'entorn d'un museu especialitzat en la història marítima. Les 150.000 fotografies que conformen l'Arxiu Fotogràfic de l'MMB tenen en comú un llenguatge carregat d'**històries sobre el mar**. Entre els principals temes d'interès destaquen el comerç i el transport marítim, els retrats de vaixells militars i civils (mercants, portuaris, etc), els retrats de gent de mar (capitans, banyistes, regatistes, pescadors, etc), la construcció naval, la pesca, els ports, les activitats esportives i nàutica d'esbarjo, i les Drassanes Reials de Barcelona. En definitiva, tota aquella informació icònica que està narrant els episodis de la nostra història marítima, des dels inicis de la fotografia fins a l'actualitat més present.

Goleta. Barcelona 1920. Autor desconegut
MMB

A dia d'avui podem dir que tot aquest conjunt de fotografies ha adquirit un reconeixement com a **objecte patrimonial** equiparable a la resta de

col·leccions que conformen els fons patrimonials del museu. Però l'actual situació no ha estat sempre així. La posada en valor de la fotografia en aquest museu ha estat una trajectòria que ha anat afermant el seu status a mida que han esdevingut els anys. En els inicis de temps de vida de la institució, l'any 1929, la fotografia va ser una bona eina que ajudava a documentar els objectes que ingressaven en el museu. Era un instrument útil en la descripció de la carta nàutica, el sextant o el model de vaixell, per exemple.

Paral·lelament a aquesta fotografia més descriptiva s'anaven recol·lectant altres imatges relacionades amb el món del mar, però sense una política gaire específica pel que fa a la seva captació i ingrés. S'incorporaven fotografies sobre els vaixells de les navilieres més importants del país, imatges de les arts de pesca emprades en les nostres costes o fotografies sobre la construcció de vaixells de fusta en uns temps on la tecnologia es limitava a la fusió dels experts coneixements d'uns homes amb l'habilitat de les seves mans. En tot aquest conjunt de fotografies, la tècnica o autoria tenien poca importància, i encara menys foren emprades mesures de manipulació i conservació. En general, els professionals de museus i arxius, els propis fotògrafs, i la societat en general no atorgaven a la fotografia el seu just valor.

La dècada dels noranta va marcar un canvi de posicionament de la fotografia en el museu. La tasca de l'Arxiu Fotogràfic es centraria en ordenar, catalogar i adequar tot un llegat acumulat sense gaire metodologia a fi d'aplicar uns criteris documentals en un temps de canvis tecnològics. Tanmateix, s'iniciaven uns nous enfocaments en la difusió que permetrien una major divulgació vers una societat més interessada per la cultura del mar. L'any 2000 es crea el Centre de Documentació Marítima, que aplega tots els fons patrimonials de l'MMB (biblioteca, fotografia,

col·leccions documentals, objectes, cartografia) i el fons històric de l'Autoritat Portuària de Barcelona (APB), per a posar-los, de manera conjunta, al servei del públic. La fotografia aniria consolidant la seva posició com un element més entre tots els que aporten informació sobre aspectes de la nostra història marítima i aniria **abandonant el seu paper secundari** i de mer recurs. Les virtuts artístiques atorgades a la pintura del museu es començarien a traslladar a la **creativitat fotogràfica**.

Port de Barcelona. 1923. Fons Carlos de Angulo/APB (MMB)

Sens dubte, s'estaven canviant alguns criteris dins l'organització interna i es donava un cop de timó cap a un nou rumb. El camí vers el **reconeixement patrimonial** d'aquest artefacte s'ha de llegir en clau d'evolució ascendent que, a dia d'avui, segueix el seu curs en vies d'afermar el seu posicionament. Mostra d'això és la presència del conservador de les col·leccions fotogràfiques en la Comissió Assessora d'Avaluació de Béns de l'MMB que es reuneix un cop al mes per a exposar, debatre, aprovar o rebutjar totes les propostes de noves adquisicions patrimonials de la institució.

UN NOU SEGLE, UNA NOVA PERSPECTIVA

Actualment, vivim uns temps de canvis molt radicals que han portat a la necessitat de buscar noves maneres de

posicionar-nos davant una societat globalitzada que demana **transparència** en la informació, un treball més **col·laboratiu** i unes vies per a **compartir** el coneixement. Per això, hem hagut d'adaptar-nos i, perquè no, reinventar-nos. L'Arxiu Fotogràfic de l'MMB treballa en l'inventari, catalogació, etc. propis de la gestió d'unes col·leccions fotogràfiques i, de manera paral·lela, està definint un programa d'accions que ultrapassen la mera conservació.

És una **actitud compromesa** amb la societat, tant pel que fa a la gestió (un camp compartit per tots els museus, arxius i biblioteques que conservem fotografies), com vers un sector concret que s'estima la fotografia i el mar, o millor dit, la fotografia de mar. Aquest compromís va més enllà de l'adquisició i documentació de les col·leccions fotogràfiques, ja que darrere les fotografies existeix un món més complex, del qual volem formar part per a entendre'l, estudiar-lo, conservar-lo, fer-lo visible i donar-li suport.

XV Edició del Trofeo SAR Príncipe de Asturias. Las Palmas de Gran Canaria. 2004. Autor: Diego Yriarte

LES INSTITUCIONS CULTURALS COMPARTIM UN OBJECTE SINGULAR

Les institucions públiques que conservem fotografies (museus, arxius, biblioteques) ens ocupem d'un artefacte amb unes especificitats que la fan singular en la gestió dels drets, catalogació, conservació o difusió. Per això, cal apostar per un **treball**

corporatiu que ens estalviï costos i temps, i ens permeti unificar criteris de descripció i requisits tècnics estandarditzats. L'octubre de 2011, el Museu Marítim va organitzar una jornada sobre fotografia que volia apropar opinions i trobar sinergies cap a una política d'actuació comuna. La voluntat de la jornada era proporcionar un espai d'intercanvi d'experiències i debat per a futures reunions de treball sobre la gestió de fons fotogràfics.

En aquesta línia, s'ha creat un primer **grup de treball o Laboratori** que recull la necessitat de suplir les mancances dels requeriments de les col·leccions fotogràfiques en els museus que utilitzem el programari *MuseumPlus*. Per això, hem fet una proposta a l'empresa Zetcom¹ per a que estudiï la viabilitat de recollir la nostra demanda. En aquest Laboratori participem un grup d'especialistes en la gestió fotogràfica provinents de diferents museus, arxius i biblioteques del país, cosa que està propiciant un enriquiment en els resultats doncs unim criteris i metodologies que han de permeten assolir una excel·lència en els requeriments de la fotografia en *MuseumPlus*. Tot s'ha de dir que aquestes reunions ens demostren que la iniciativa de treball entre els tècnics d'institucions diferents, així com l'ús de **metodologies diferents**, no ens impedeix trobar **vies de consens** i compartir coneixement per a **enriquir** la nostra feina. Més aviat és al revés, enforteix lligams entre els tècnics del sector que, sovint ens trobem amb dubtes i reptes en el moment de prendre algunes decisions, impulsant així alguns canvis positius que ens permeten tenir confiança en les nostres pròpies capacitats. En definitiva, aquest Laboratori ens aporta valor pels resultats assolits, però també en el propi camí vers a un enteniment i enriquiment comú.

EL MAR, UN CAMÍ D'UNIÓ EN LA FOTOGRAFIA

Pel que es refereix a la fotografia especialitzada en el mar, una de les primeres accions escomeses ha estat la recuperació d'un grup de **fotògrafs i col·leccionistes navals** que fa anys que es dedica a retratar vaixells i a recol·lectar fotografies de temàtica naval, i els hem convidat a formar part d'un dels nostres projectes. Per això, l'Arxiu Fotogràfic els ha volgut transmetre transparència en la seva gestió interna i els ha expressat la convicció que la fotografia de mar és una cosa viva i té sentit gràcies als fotògrafs. Creiem que la seva complicitat és fonamental en l'enriquiment dels fons fotogràfics i aquesta estimació i il·lusió pel mar a través de la fotografia ha de **formar part del museu** sabent que això revertirà directament en una població interessada per la cultura marítima. Intentem que copsin que els escoltem i que podem donar solució a algunes de les seves necessitats.

Fotògrafs navals en la bocana del port de Barcelona. Ca. 1970. Autor desconegut.
MMB

Aquesta voluntat de **transparència** i de complicitat ha anat derivant en reunions periòdiques en les quals els nostres col·laboradors veuen el museu com un espai en el qual poden trobar el seu lloc i saben que en són una peça clau. El fet de sentir-se un grup actiu en aquest projecte està aportant uns beneficis

que ultrapassen les portes físiques del museu doncs s'ha creat una **xarxa** que anima altres apassionats per la fotografia de mar a col·laborar en accions puntuals. Aquest esperit està ajudant a que el Museu Marítim sigui un espai de referència en una fotografia especialitzada i està consolidant la seva posició per atraure més material i persones. De la mateixa manera, aquest grup expert està proporcionant un valuós assessorament per a **documentar** les nostres col·leccions i ens permet localitzar fons fotogràfics d'interès que estan dispersos en mans de particulars i circuits de venda al mercat.

Una altra via d'acció és el desenvolupament d'un programa de **cursos i tallers de fotografia** a bord de vaixells que permet aprendre i perfeccionar una tècnica en un medi tan complex com és el mar. La fotografia de mar interessa a un sector de la població que sovint navega, li agrada contemplar les formes dels vaixells i la sensació òptica dels colors de l'aigua, i troba en la fotografia una manera d'expressar i canalitzar la creativitat. S'ha volgut crear un producte nou en el mercat que pretén tenir una marca de qualitat que barreja una suma de components com són els coneixements d'un professor especialista en fotoperiodisme nàutic, i la navegació en la flota d'embarcacions històriques de l'MMB, entre les quals destaca una goleta construïda el 1918. Per a optimitzar recursos hem signat uns convenis de col·laboració amb entitats especialitzades com la Federació Catalana de Vela o una important botiga de fotografia de Barcelona. El material generat pels alumnes té vies de difusió a través d'exposicions fotogràfiques en un dels espais del museu i a través del nostre web. Tanmateix, algunes de les fotografies dels alumnes són utilitzades per a il·lustrar els díptics i pòsters anunciadors de les noves edicions de cursos.

Alumnes del curs de fotografia en el medi marí per a joves (12 a 16 anys). 2012. Autor: Margarita Alonso.

Fotografia realitzada per una alumna del curs. 2012. Autor: Sandra Carbonell

D'altra banda, la fotografia del museu s'incorpora als programes **d'estudi i la recerca** de les col·leccions del museu que, fins ara, no havien inclòs l'artefacte fotogràfic. Estem obrint vies de treball amb les institucions culturals del país, com són les universitats. En aquests moments estem iniciant un treball de col·laboració amb la Universitat Pompeu Fabra per a treballar en l'estudi d'una col·lecció de bromolis transportats del reconegut fotògraf pictorialista català Joaquim Pla Janini, del qual conservem un conjunt d'imatges de temàtica marinera.

Una mostra d'algunes de les publicacions de l'Arxiu Fotogràfic

Fer-nos visibles és, sens dubte, bàsic per a perllongar la feina interna en qualsevol institució cultural. Des de fa uns anys produïm **publicacions** i **exposicions fotogràfiques** centrades en temes diversos com l'oci al mar, els grans transatlàntics, els treballs portuaris, entre d'altres. Treballem en diversos formats que inclouen la presència en l'exposició permanent i temporal del museu, exposicions itinerants² i exposicions virtuals. Totes elles estan realitzades amb material provinent de l'Arxiu Fotogràfic de l'MMB que, en alguns casos coproduïm amb institucions de prestigi en el país com l'Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya.³ Tanmateix, l'obra d'**autor contemporani** està cada cop més activa en el museu i se'l convida a implicar-se d'una manera més estreta en les nostres activitats així com en els nostres fons. Estem estudiant vies de finançament entre les empreses que ens permeti sufragar despeses així com transmetre'ls que la fotografia té possibilitats creatives i de futur que els hi poden resultar rendibles.

Des d'aquest any 2012, participem en **plataformes compartides** com Memòria Digital de Catalunya. Una de les últimes accions de l'Arxiu Fotogràfic ha estat la creació del **bloc FOTodeMAR**⁴ que tracta la fotografia de mar en el Museu Marítim i, d'alguna manera, està resumint la inèrcia de treball d'aquests últims anys. Aquesta plataforma ens permet donar transparència i difusió de la nostra gestió, i té la voluntat de compartir

notícies i convidar a la col·laboració del públic interessat per la imatge de mar.

UNA FOTOGRAFIA AMB RUMB DE FUTUR

En resum, l'Arxiu Fotogràfic de l'MMB forma part d'un conjunt d'expressions patrimonials en un museu especialitzat, que comparteix espai amb altres creacions lligades a la història marítima. Sens dubte, és un patrimoni fotogràfic amb el qual tenim la voluntat d'anar més enllà de l'inventari i la preservació, per a entrar a formar part d'un sector apassionat i interessat pel mar: entendre la seva realitat actual, estudiar-lo, recolzar-lo i fer de pont entre els fotògrafs i la societat en vies a la seva difusió. Tanmateix, la voluntat de l'Arxiu Fotogràfic de l'MMB és compartir una actitud de fer un camí comú en la gestió dels propis arxius fotogràfics.

---

¹ L'any 1998 l'empresa Zetcom Ag, amb seu a Berna (Suïssa), crea *MuseumPlus*.

² Les publicacions de l'Arxiu Fotogràfic es poden consultar en la biblioteca de l'MMB.

³ Exposicions consultables en el web de les dues institucions: "La platja un espai canviant", i "Vaixells mercants: la transició de la vela al motor".

⁴

<http://arxiufotograficmmb.blogspot.com/es/>